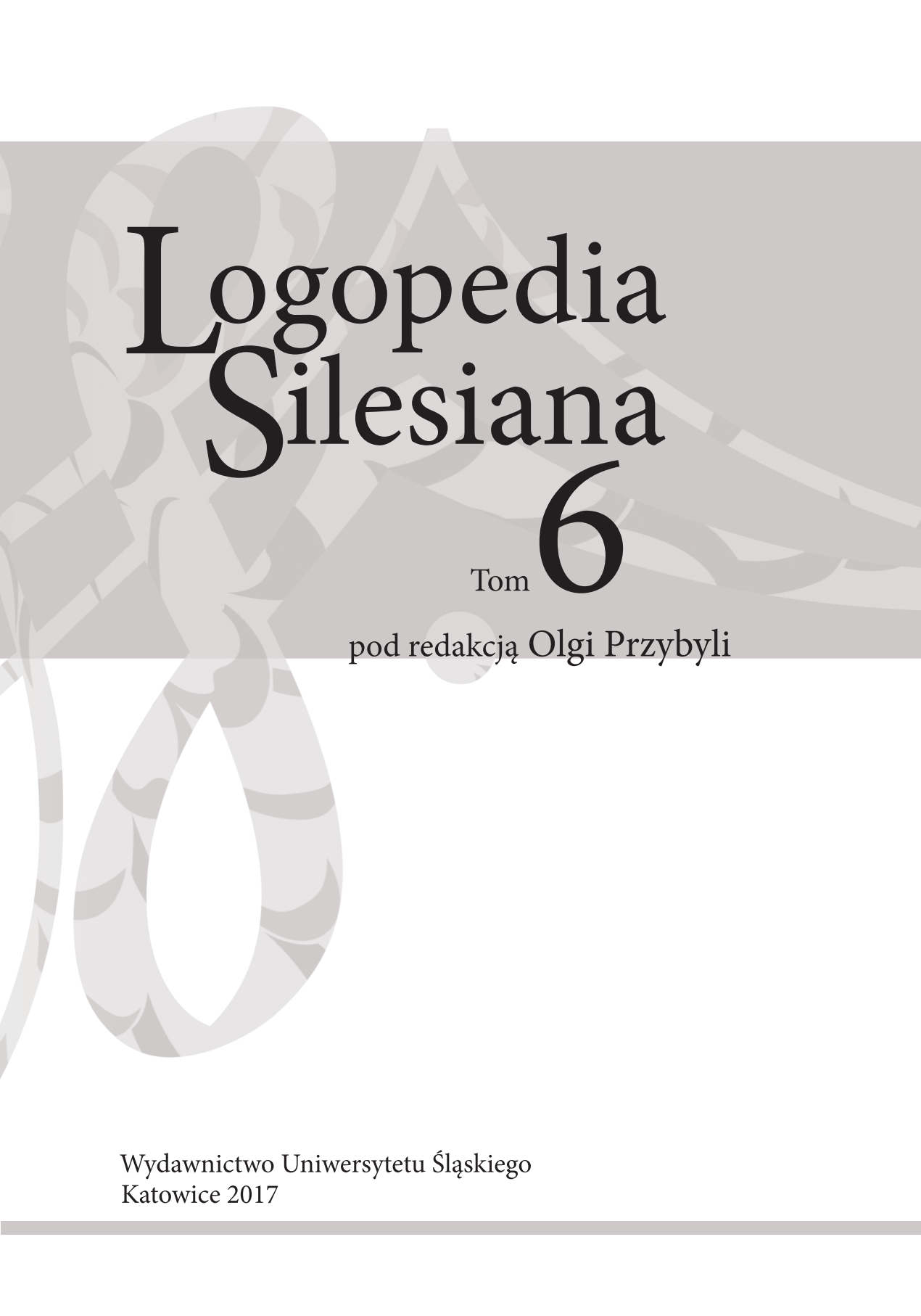




Logopedia Silesiana

Tom 6



Logopedia Silesiana 6

Tom

pod redakcją Olgi Przybyli

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2017

KOMITET REDAKCYJNY • EDITORIAL BOARD

Redaktor Naczelny • Editor-in-Chief

OLGA PRZYBYŁA (Uniwersytet Śląski w Katowicach – olga.przybyla@us.edu.pl)

Sekretarz • Secretary

KATARZYNA NIESPOREK (Uniwersytet Śląski w Katowicach – katarzyna.niesporek@us.edu.pl)

Korekta językowa: język angielski • Proofreading: English

MICHAŁ KISIEL (Uniwersytet Śląski w Katowicach), ANNA KISIEL (Uniwersytet Śląski w Katowicach)

Członkowie • Members

MIECZYSLAW CHĘCIEK (Staropolska Szkoła Wyższa w Kielcach), GRAŻYNA JASTRZĘBOWSKA (Uniwersytet Opolski), KATARZYNA KACZOROWSKA-BRAY (Uniwersytet Gdański), BARBARA KASICA (Specjalistyczny Ośrodek Diagnostyki i Rehabilitacji dla Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu PZG w Katowicach), TATIANA LEWICKA (Uniwersyteckie Centrum Medyczne im. prof. Kornela Gibińskiego Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach), ALINA MACIEJEWSKA (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Kielcach), AGNIESZKA MYŚKA (Uniwersytet Rzeszowski), JOANNA SIUDA (Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach)

RADA NAUKOWA • EDITORIAL COMMITTEE

MARIAN KISIEL (Uniwersytet Śląski w Katowicach) – Przewodniczący Rady Naukowej

PAUL CORTHALS (University College Ghent, Health Care Department, Belgia), DOBRINKA GEORGIEWA (South-West University, Department of Logopedie, Błogojewgrad, Bułgaria), STANISŁAW GRABIAS (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), ELENA KITIK (Russian Academy of Education, Institute of Special Education, Moskwa, Rosja), PÉTER LAJOS (Uniwersytet Eötvös Loránd „Bárczi Gusztáv”, Faculty of Special Education, Budapeszt, Węgry), DAWID LARYSZ (Centrum Onkologii – Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie, Oddział w Gliwicach), STANISŁAW MILEWSKI (Uniwersytet Gdański), TATIANA NIKOLAYEVA (Russian Academy of Education, Institute of Special Education, Moskwa, Rosja), GRZEGORZ OPALA (Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach), DANUTA PLUTA-WOJCIECHOWSKA (Uniwersytet Śląski w Katowicach), JÓZEF PORAYSKI-POMSTA (Uniwersytet Warszawski), HENRYK SKARŻYŃSKI (Światowe Centrum Słuchu, Instytut Fizjologii i Patologii Słuchu), ALDONA SKUDRZYK (Uniwersytet Śląski w Katowicach), LESZEK SZEWCZYK (Uniwersytet Śląski w Katowicach), SEYHUN TOPBAS (Anadolu University, Department of Speech and Language Therapy, Turcja), KATEŘINA VITAŠKOVÁ (Univerzita Palackého, Faculty of Education, Olomuniec, Czechy), TOMASZ WOŹNIAK (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)

RADA RECENZYJNA • REVIEWERS COMMITTEE

JACEK BŁESZYŃSKI (Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika w Toruniu), PAUL CORTHALS (University College Ghent, Health Care Department, Belgia), EWA CZAPLEWSKA (Uniwersytet Gdański), DOBRINKA GEORGIEWA (South-West University, Department of Logopedie, Błogojewgrad, Bułgaria), GRAŻYNA GUNIA (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie), ZDZISŁAW M. KURKOWSKI (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), EDWARD ŁUCZYŃSKI (Uniwersytet Gdański), MIROSLAW MICHALIK (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie), KAZIMIERZ OŻÓG (Uniwersytet Rzeszowski), JOLANTA PANASIUK (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), MAŁGORZATA ROCLAWSKA-DANIŁUK (Uniwersytet Gdański)

Adres Redakcji • Contact

pl. Sejmu Śląskiego 1, 40-032 Katowice, tel. 32 200 94 36, www.logopedia.us.edu.pl

Publikacja jest dostępna także w wersji internetowej:

Central and Eastern European Online Library

www.cceol.com

Spis treści

Wprowadzenie (OLGA PRZYBYŁA)	9
--	---

Część pierwsza

Prace naukowo-badawcze

KATEŘINÁ VITÁSKOVÁ Evaluation of Motor and Oral-motor Imitation in the Context of Pragmatic Communication Assessment in Children with Autism Spectrum Disorder, Mild Intellectual Disability, Specific Language Impairment and Typical Population . . .	15
JOLANTA PANASIUK Dysocjacja czy neurodegeneracja. Problemy diagnozy, leczenia i terapii	27
BARBARA KAMIŃSKA, KATARZYNA KACZOROWSKA-BRAY Przyczyny i konsekwencje zmian w narządzie żucia u osób starszych	46
WOJCIECH LIPSKI Wieloznaczność rozumienia terminu „konotacja” i jego aplikatywność w badaniach nad zaburzeniami mowy	57
EWA HRYCYNÁ Rozwijanie słownictwa u dzieci w wieku przedszkolnym z zaburzeniami ekspresji werbalnej. Problemy teoretyczne	73
MARTA WYSOCKA, LUIZA MACKIEWICZ Odbiór emocji wyrażonych w prozodii u dzieci z uszkodzonym narządkiem słuchu . . .	89
ANNA CZYŻ Wsparcie osób niesłyszących w rozumieniu treści przekazu za pomocą SignWritingu	104
KAMIŁA DĘBIŃSKA-GUSTAW Badanie alalii prolongaty – propozycja metodologiczna	115
MAGDALENA BURY-KAMIŃSKA, ANNA GAJDA Dwutorowe programowanie terapii logopedycznej z wykorzystaniem metod komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC)	139

Część druga
Studia z praktyki logopedycznej

URSZULA CISZEWSKA-PSUJEK Sprawność narracyjna w chorobie alkoholowej	159
MONIKA KOWALSKA Diagnoza sprawności komunikacyjnej dorosłej osoby z niepełnosprawnością sprzężoną. Studium przypadku	189
ANNA ŻYWOT „Imituję, więc jestem” – kilka uwag do kluczowego procesu w nabywaniu języka w świetle metody wideomodelowania Gemiini jako narzędzia wspomagającego roz- wój mowy	202
MAGDALENA KWATERKIEWICZ Wpływ ćwiczeń muzycznych i muzyczno-ruchowych na rozwój kompetencji prozodycznych dzieci pięcioletnich i sześciolatków	211
ANETA SYTA Dyslalia ankyloglosyjna – wpływ na wymowę sześciolatków	223
DOROTA KAMIŃSKA Teoria ograniczeń (<i>Theory of Constraints</i> – TOC) w kontekście wspierania procesu terapii osób jaskających się	234
ANETA SYTA Głos w pracy pedagoga. Znaczenie, problemy i profilaktyka oraz propozycja ćwiczeń logopedycznych	269

Część trzecia
Pomoce, recenzje

JOANNA BŁAŻEJEWSKA-ZIORA Narzędzie diagnostyczne do wykorzystania we wczesnej interwencji neurologope- dycznej – kwestionariusz do oceny funkcjonowania małego dziecka do 12. miesiąca życia na podstawie wywiadu z rodzicami	283
AGNIESZKA OKRASIŃSKA Recenzja: Zbigniew Tarkowski: <i>A New Approach to Stuttering Diagnosis and Therapy</i> . New York, Nova Sciences Publishers 2017, 207 stron	304
DOROTA WIEWIÓRA Recenzja: <i>Patologia mowy</i> . Red. nauk. Zbigniew Tarkowski. Harmonia Universalis, Gdańsk 2017, 477 stron	308
Noty o autorach	313
Streszczenia	319

Contents

Introduction (OLGA PRZYBYLA)	9
--	---

Part One Scientific Research

KATEŘINA VITÁSKOVÁ Evaluation of Motor and Oral-motor Imitation in the Context of Pragmatic Communication Assessment in Children with Autism Spectrum Disorder, Mild Intellectual Disability, Specific Language Impairment and Typical Population	15
JOLANTA PANASIUK Dissociation or Neurodegeneration. Problems with Diagnosis, Treatment and Therapy	27
BARBARA KAMIŃSKA, KATARZYNA KACZOROWSKA-BRAY Causes and Consequences of Changes in Chewing Organ of the Elderly	46
WOJCIECH LIPSKI The Ambiguity of the Term “Connotation” and Its Applicability in Speech Disorder Studies	57
EWA HRYCYNA Developing Vocabulary in Pre-school Children with Impaired Verbal Expression. Theoretical Problems	73
MARTA WYSOCKA, LUIZA MACKIEWICZ Reception of Emotions Expressed in the Prosy by Children with Damaged Hearing System	89
ANNA CZYŻ Support for Deaf People in Understanding Messages by Means of SignWriting	104
KAMILA DĘBIŃSKA-GUSTAW Examination of Alalia Prolongata – a Methodological Proposal	115

MAGDALENA BURY-KAMIŃSKA, ANNA GAJDA Two-pronged Programming of Speech Therapy with the Application of AAC Methods	139
---	-----

Part Two

Research Conclusions and Studies on Speech Therapy Activities

URSZULA CISZEWSKA-PSUJEK Narrative Abilities in Alcohol Use Disorder	159
MONIKA KOWALSKA Diagnosis of Communication Skills of Adults with Multiple Disabilities. A Case Study	189
ANNA ŻYWOT “I Imitate, Therefore I Am” – a Few Remarks on the Key Process of Language Acquisition in the Light of the Gemiini Video Modelling Method as a Tool Supporting Speech Development	202
MAGDALENA KWATERKIEWICZ Influence of Music and Movement Exercises on the Development of Prosodic Competences in Five- and Six-year-old Children	211
ANETA SYTA Ankyloglossia – Its Influence on the Pronunciation in Six-year-olds	223
DOROTA KAMIŃSKA Theory of Constraints – TOC in the Context of Stammering Treatment Support	234
ANETA SYTA Voice in Teacher’s Work. Significance, Issues, Prophylaxis and Proposal of Speech Therapy Exercises	269

Part Three

Supporting Materials and Reviews

JOANNA BŁĄŻEJEWSKA-ZIORA A Diagnostic Tool to Apply in Early Neurological Speech Therapy Intervention: A Questionnaire Based on an Interview with Parents for Assessing the Functioning of a Small Child up to 12 Months of Age	283
AGNIESZKA OKRASIŃSKA Review: Zbigniew Tarkowski: A New Approach to Stuttering Diagnosis and Therapy. New York, Nova Sciences Publishers 2017, 207 pages	304
DOROTA WIEWIÓRA Review: <i>Patologia mowy</i> [Speech-language Pathology]. Red. nauk. Zbigniew Tarkowski. Harmonia Universalis, Gdańsk 2017, 477 pages	308
Notes on contributors	313
Summaries	319

Wprowadzenie

Uwaga badaczy w dziedzinie logopedii jest skierowana na człowieka i ludzkie procesy porozumiewania się. Łączy się z analizą złożonej relacji między człowiekiem, językiem i światem oraz dążeniem do odnajdywania coraz to doskonalszych narzędzi badawczych, pozwalających odkrywać tajemnice człowieka jako istoty biologicznej oraz jako istoty społecznej zanurzonej w mowie. Jak podkreślał Martin Heidegger: „Człowiek mówi. Mówimy na jawie i we śnie. Mówimy ciągle – także wtedy, gdy nie wypowiadamy ani słowa, lecz tylko słuchamy albo czytamy, nawet wtedy, gdy właściwie ani nie słuchamy, ani nie czytamy, lecz oddajemy się pracy lub korzystamy z wolnego czasu. Stale w jakiś sposób mówimy. Mówimy, bo mówienie jest dla nas czymś naturalnym”¹. W mówieniu odzwierciedlają się bowiem procesy przetwarzania informacji w umyśle/mózgu. Mówienie jest w istocie „procedurą kognicji, a dopiero wtórnie – elementem komunikacji”². Umożliwia scalanie obrazu rzeczywistości w ludzkim umyśle, rozpoznawanie i porządkowanie tego, co dzieje się w człowieku i w jego otoczeniu. Jednakże sytuacja diametralnie zmienia się w stanach dysfunkcji organizmu ludzkiego i współwystępujących trudności w budowaniu komunikatywnie zbliżonych obrazów świata.

Poszukiwanie naukowego uzasadnienia dla opisu odmiennych przyczynowo i objawowo jednostek zaburzeń mowy znajduje swoje odzwierciedlenie w korzystaniu przez logopedów z bogactwa osiągnięć interdyscyplinarnych (nauk humanistycznych, biologicznych i medycznych) w dążeniu do weryfikacji dotychczasowych dociekań, wskazywaniu konkretnych działań stymulujących rozwój mowy czy też omawianiu metod umożliwiających odzyskiwanie zdolności w tym zakresie utraconych. Wraz z odkrywaniem metodologicznych uzasadnień dla prawideł językowego komunikowania się, badacze analizują zaburzenia komunikacji

¹ M. HEIDEGGER: *W drodze do języka*. Przeł. J. MIZERA. Warszawa, Aletheia 2007, s. 5.

² K. KRAKOWIAK: *Dar języka*. Lublin, Wydawnictwo KUL 2012, s. 168.

językowej oraz wskazują na ich złożony, wieloaspektowy charakter, celem określenia zasad istotnych i bezwzględnie koniecznych w praktyce terapeutycznej. Zrozumienie etiologii trudności dotyczących porozumiewania się pozwala na właściwy dobór metod i technik pracy, a przede wszystkim na ustalenie właściwej gradacji celów terapii oraz określenie rokowań. Podstawowym celem oddziaływań jest przyczynianie się do budowania wzajemnej komunikacji, dzięki której osoba posiadająca nierzadko ograniczone możliwości w zakresie bezpośredniej werbalnej aktywności będzie mogła doświadczać relacji z drugim człowiekiem i będzie uczyć się wyrażać intencje komunikacyjne poprzez dostępne jej modalności. Ważne jest bowiem, aby – niezależnie od stanu funkcjonalnego – stwarzać możliwość komunikowania się z innymi.

* * *

Artykuły zgromadzone w szóstym tomie zawierają cenne teoretyczne wnioski i propozycje praktycznych rozwiązań względem omawianych zagadnień. Tom otwiera część zatytułowana *Prace naukowo-badawcze*, w której zamieszczono dziewięć artykułów. Pierwszy z nich, autorstwa Kateřiny Vitáskovej, jest poświęcony klinicznemu i logopedycznemu problemom związanym z oceną pragmatycznych umiejętności językowych u dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. W opracowaniu zostały przedstawione wstępne wyniki badań (fazy związane z projektowaniem i weryfikacją nowych narzędzi) prowadzonych przez Autorkę w ramach projektu badawczego dotyczącego roli umiejętności naśladownictwa jako jednego z głównych mechanizmów rozwoju pragmatycznych zachowań komunikacyjnych. Z kolei Jolanta Panasiuk, podejmując w artykule złożone zagadnienie związane z różnicowaniem objawów dysocjacji i neurodegeneracji u chorych w okresie adolescencji, przedstawiła studium przypadków czterech spokrewnionych kobiet, reprezentujących trzy pokolenia (dwie siostry, ich matka i babka), u których na różnych etapach życia wystąpiły zróżnicowane objawy procesu neurodegeneracyjnego uwarunkowanego genetycznie. Na kwestie związane z fizjologicznymi zmianami zachodzącymi w układzie stomatognatycznym u osób w podeszłym wieku zwróciły uwagę Barbara Kamińska i Katarzyna Kaczorowska-Bray. Autorki wykazały związek tego układu z czynnościami żucia i połykania oraz ogólnym stanem zdrowia i funkcjonowania społecznego starszych osób. Wojciech Lipski skoncentrował się na wieloznaczności terminu „konotacja” i wskazaniu jego aplikatywności w badaniach nad zaburzeniami mowy, szczególnie w opisie zaburzeń językowych w schizofrenii, afazji oraz demencji. Artykuł Ewy Hrycyny dotyczy natomiast teoretycznych problemów związanych z rozwijaniem słownictwa u dzieci przedszkolnych z zaburzeniami ekspresji werbalnej. Autorka podkreśla ważność podejmowanego zagadnienia, wynikającą z roli, jaką odgrywa słownictwo w rozwoju społecznym, edukacyjnym, kulturowym. Tematykę artykułu Marty Wysockiej i Luizy Mackiewicz stanowi funkcja prozodii mowy i jej istotność dla

rozumienia i interpretacji komunikatów językowych, prezentowane w kontekście wyników badań własnych nad percepcją zakodowanych w prozodii mowy emocji (radości, smutku i złości) przez dzieci z prelingwalnym uszkodzeniem narządu słuchu. W przestrzeni problematyki surdologopedycznej mieści się artykuł Anny Czyż. Autorka przedstawia badania mające na celu zweryfikowanie skuteczności wsparcia za pomocą SignWritingu nauki fonicznego języka polskiego osób niesłyszących. Badaniu sprawności językowych dzieci z alalią prolongatą w szóstym roku życia, na tle dzieci w normie biologicznej, jest poświęcony artykuł Kamili Dębińskiej-Gustaw. Przedstawiono w nim stan badań nad opóźnionym rozwojem mowy oraz zaprezentowano metodę polegającą na zastosowaniu własnego narzędzia do oceny sprawności językowych dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, a także dzieci w normie biologicznej. Tematyka programowania sprawności językowych i komunikacyjnych znalazła się również w kręgu zainteresowań Magdaleny Bury-Kamińskiej i Anny Gajdy. Autorki podkreśliły zasadność dwutorowego programowania terapii logopedycznej z wykorzystaniem metod komunikacji wspomagającej i alternatywnej.

Część drugą tomu – *Studia z praktyki logopedycznej* stanowią szkice łączące różne koncepcje na temat postępowania diagnostycznego i terapeutycznego. Cykl artykułów otwierają dwie prace poświęcone omówieniu sprawności językowych osób dorosłych. Urszula Ciszewska-Psujek podjęła się przedstawienia złożonego zagadnienia diagnozy zaburzeń mowy osób uzależnionych od alkoholu. Oceniając sprawności narracyjne, wskazała na powstałe w wyniku choroby alkoholowej dysfunkcje poznawcze, które determinują stan zachowań językowych. Z kolei Monika Kowalska przedstawiła studium przypadku dotyczące rozwoju komunikacji u mężczyzny z niepełnosprawnością sprzężoną: autyzmem i umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną.

Problemy diagnozy i możliwości programowania języka u dzieci znalazły swoje odzwierciedlenie w kolejnych artykułach drugiej części „Logopedii Silesia-ny”. Przedmiotem uwagi Anny Żywot było omówienie znaczenia imitacji w rozwoju języka. Autorka wskazując, że przyczyną deficytów językowych może być wadliwe działanie systemów sensorycznych mózgu człowieka, podała propozycję terapii takich trudności w postaci opisu metody wideomodelowania Gemiini. Natomiast Magdalena Kwaterkiewicz zaprezentowała wyniki badań własnych dotyczących wpływu ćwiczeń muzycznych i muzyczno-ruchowych na rozwój kompetencji prozodycznych dzieci pięcio- i sześciolletnich. W postępowaniu badawczym Autorka zastosowała metodę eksperymentalną z wyborem grup równoległych, natomiast procedura badań objęła badanie słuchu fizjologicznego oraz badanie percepcji prozodii mowy dzieci z grupy eksperymentalnej i kontrolnej. W kręgu zainteresowań Anety Syty znalazły się dwa zagadnienia – dyslalia ankyloglosyjna oraz emisja głosu w pracy pedagoga. W pierwszym artykule Autorka omówiła wpływ skrócenia wędzidełka językowego na wymowę dzieci sześciolletnich (ocenie poddano realizację wszystkich podstawowych wariantów fonemów języka polskiego,

realizację grup spółgłoskowych, sprawdzono motorykę narządów mowy, a także poddano ocenie słuch fonematyczny badanych dzieci). W drugim przedstawiła treści z zakresu profilaktyki w zapobieganiu problemom i chorobom głosu wśród nauczycieli. Część zamyka artykuł Doroty Kamińskiej, w którym został przybliżony praktyczny aspekt zastosowania teorii ograniczeń (TOC) w ramach prowadzonych przez Autorkę grupowych zajęć terapii jąkania dla dzieci i młodzieży zorganizowanych w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Ciechanowie.

W trzeciej części tomu, *Materiały, pomoce i sprawozdania*, zamieszczono trzy opracowania: kwestionariusz do oceny funkcjonowania małego dziecka do 12. miesiąca życia, zaproponowany przez Joannę Błażejewską-Ziorę, oraz dwie recenzje książek, autorstwa Agnieszki Okraśińskiej i Doroty Wiewióry.

* * *

Zgodnie z tradycją czasopisma problematyka szóstego tomu „Logopedii Silesiany” ukazuje komunikację i mowę w bogatej perspektywie opisu. Zaprezentowane artykuły odzwierciedlają troskę Autorów o możliwie jak najdoskonalszy sposób przedstawienia mowy w rozwoju i w zaburzeniach, by po raz kolejny podkreślić, że analiza zachowań porozumiewania się niezmiennie wskazuje na złożone aspekty ludzkiego poznania i funkcjonowania.

Wyrażam szczególną wdzięczność autorom, recenzentom oraz redaktorom za ich nieoceniony wkład w powstanie tomu.

Olga Przybyła

Redakcja
Anna U. Piłśniak

Redakcja tekstów w języku angielskim
Dominika Pieczka

Projekt okładki, stron tytułowych i działowych
Paulina Dubiel

Korekta
Marzena Marczyk

Łamanie
Alicja Załęcka

Copyright © 2017 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

Creative Commons
Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych
4.0 Międzynarodowe
Attribution-NonCommercial-NoDerivatives
4.0 International



ISSN 2300-5246
(wersja drukowana)

ISSN 2391-4297
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 50 + 50 egz. Ark. druk. 20,5.
Ark. wyd. 24,0. Papier offset, kl. III, 90 g
Cena 28 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław